

El notariat andorrà

Rosa M. Ferràndiz i Esteve

En primer lloc vull manifestar el meu agraïment a l'Antoni Pol per convidar-me a intervenir en aquesta jornada de la Universitat Catalana d'Estiu, que representa per a mi, a més a més, un honor pel fet que el tema a què està dedicada sigui el de l'andorranitat.

Buscant fonts d'inspiració vaig acudir al *Manual digest*, màxim exponent de l'andorranitat, i llegint les seves màximes em va cridar l'atenció la 43 en la qual, per la meua situació personal, em vaig sentir al·ludida directament, i que transcripció a continuació juntament amb el seu comentari:

“Procurar no afillar en las Valls als forasters, i que ningú que no sia fills delas Valls, entre en lo Concell, y maneig de sas Cosas, i encara que sia Cassat en Ellas”.

“[...] porque els forasters Especulativament parlant, may porten aquell amor, que es Connatural, y ingenit als naturals. Es Contingent sen tornian avuy per demà asa Patria, o que sen vagian a altra part encara que sian Casats o per haver-se Enviudat [...]”

Després de llegir-la, i com que jo sóc andorrana per haver contret matrimoni amb un lauredià, vaig agrair encara més la invitació de l'Antoni Pol, i celebro que molts andorrans i andorranes de naixement no hagin estat condicionats per ella i hagin permès l'entrada en les seves vides de persones forasteres com jo mateixa, a les quals ens heu donat l'oportunitat de viure, treballar, tenir fills, integrar-nos i accedir a la nacionalitat andorrana.

En el meu cas concret, a més, vaig tenir l'oportunitat de formar part de la primera promoció de notaris d'Andorra que accedirem a la professió pel sistema d'oposició lliure, en el marc del previst per la Llei del notariat de 28 de novembre de 1996 i del Reglament general del notariat de 20 de febrer de 1998.

I, justament, per tractar-se d'una professió profundament arrelada en la vida civil d'Andorra, parlaré de l'andorranitat enfocada des del punt de vista notarial, professió a la qual he tingut el privilegi de dedicar-me els darrers deu anys.

La primera referència que he trobat a la figura dels notaris es remunta al segle XIII, època de lluites cruels entre els comtes de Foix i l'Església d'Urgell, quan per retallar els drets dels bisbes sobre Andorra es va firmar el primer Pareatge, l'any 1278, entre el bisbe d'Urgell Pere d'Urg i el comte de Foix Roger Bernat III. Aquest document, en què es fixen els límits del poder de cada senyor, representa la fundació del Principat d'Andorra i defineix les obligacions dels andorrans en matèria de delmes i assumptes militars. Deu anys més tard, com a conseqüència de la construcció de l'església fortificada a Sant Vicenç d'Enclar per part del comte de Foix, des d'on podia vigilar les activitats del bisbe d'Urgell, es va firmar el segon Pareatge, l'any 1288. Aquest segon tractat atorga, entre d'altres aspectes, el dret a nomenar per ambdues parts uns notaris que detenen la seva representació al Principat.

Dels Notaris també parla l'insigne Fiter i Rossell en el capítol VII del llibre II. El seu contingut, al qual em referiré a continuació, m'ha fet observar que moltes de les seves indicacions tenen reflex fidel i impregnen en general la legislació notarial en vigor, tant d'Andorra com dels països veïns.

Fiter i Rossell tracta l'escrivania i la notaria com una sola cosa i diu que a les valls d'Andorra únicament pot haver-hi una notaria o escrivania pública, la qual *“regenta o governa un sol notari Escriva publich Elegit i Creat tal per los Prínceps”* i en la qual *“se posan tots los papers publichs, o instruments de Contractes, procesos Civils, y Criminals. [...] pues ningún altre que aquest pot rebre, y formar Escripturas publicas dins de ellas [...] de tal manera; que si lo notari o Escrivâ es foraster deu al temps de marchar, o de mudar sa havitació fora delas Valls deixar los papers, que haurà rebut en ellas, com a notari, com son Manuals, tots instruments de Contractes [...]”*.

Denuncia que els *“papers publichs”* o l'escrivania de les Valls estigués de mala manera, *“[...] la Escrivania de las Valls fins als temps present avia estat enlo mes deplorable estat, que en part alguna se aja vist sensavehi paper algu archivat, ni Ordenat, antes be tots per terra sobre sostre, aont se han podrit i consumit de pols i humitat varios i diferents papers.”*

Aquesta situació de desordre i descontrol va permetre que *“De alli se han portat moltes personas Manuals, y altres papers publichs, processos y altres asas Casas, todas Cosas dignas Verdaderament deplorables ab vibas llagrimas de Sanch.”*

Fiter i Rossell considera molt perjudicial per al bé públic la situació existent i reconeix facultats al Consell General per *“Zelar la bona disposició de la Escrivania, la bona Conducta de ella, sa limpiessa, y en fin tot lo que concernesca asa bona Conservació, Estat y disposició Cosa la més necessaria albe publich”*.

Finalment, dóna unes instruccions *“que ha de pendrer per ara, y pera sempre”*, que en la seva major part han estat recollides per la legislació actual vigent:

1. *Que lo Notari o Escriba de les Valls (si es possible) sia natural de les mateixes Valls.*

Aquesta instrucció ha estat recollida a l'article 16 de la Llei del notariat, que estableix que: "*Per poder ser notari es requereix: tenir la nacionalitat andorrana, ser major de vint-i-cinc anys, no tenir antecedents penals per causa de delictes dolós, ésser titulat en dret i haver superat les proves de suficient aptitud tècnica i capacitat.*"

2. *Que tinga Ordenats i archivats tots los Manuals y plicas en sos armaris ab notari, que ha rebut los dits instruments, y ab un Rotulo dels nom, y Cognom del notari, o notaris, que han rebut las Escriptures, que son dins delarmari posat en la porta de ell, com tambe la Expresio desde tal any, a tal any.*

8.- *Cuydara no isca paper algun dela Escrivania, o al menos de la portas de Cassa, portant-se tansolament, quan ho demania la Conveniencia, los procesos, o papers fins ala Cort, o Consell y tornantlos despues enson degut lloch, y endret [...].*

Aquesta instrucció ha estat recollida a l'article 29 de l'actual Reglament del notariat, que estableix literalment que: "*1- Els notaris han de vetllar per la perennitat i la bona conservació dels instruments públics que custodien. 2- Els notaris són responsables civilment i disciplinària de l'estat de conservació i de la salvaguarda dels protocols.*"

Tanmateix, l'article 10 de la llei estableix que "*1. L'instrument públic és autoritzat en un únic exemplar o matriu que queda sota la custòdia del notari autoritzant i s'integra en el seu protocol. Les parts en reben còpies lliurades pel notari. 2. El notari numera correlativament els instruments públics en l'ordre cronològic de la seva autorització i els incorpora al seu protocol corrent. 3. Les matrius no poden sortir de l'arxiu del notari, excepte per ordre judicial, que només es dictarà quan resulti imprescindible examinar l'original i l'examen no pugui dur-se a terme "in situ". En tal supòsit, abans de desglossar del protocol l'instrument original, el notari en farà una còpia literal que el substituirà fins que sigui reintegrat.*"

Altrament, la figura del notari ha perdut amb la nova llei el paper d'arxiver "*de processos civils i criminals difinits, o declarats, llibres de Corts y arrestos*", i d'acord amb l'article 1 de la Llei del notariat "*1. El notari és el professional del dret investit de funció pública que de conformitat amb les disposicions legals vigents té l'autoritat per donar fe dels contractes i altres actes extrajudicials, conservar-los en protocols i expedir-ne còpies. [...] 3. Com a fedatari públic, en l'esfera dels fets fixa amb exactitud el que com a notari veu, escolta i percep pels seus sentits. En l'esfera del dret fixa l'autenticitat i la força probatòria de les declaracions de voluntat de les parts en l'instrument públic redactat conforme a la llei.*"

I aquestes funcions les completa l'apartat 4 de l'article 2 del reglament en encomanar als notaris, la missió de coadjuvar en la recaptació de les càrregues tributàries: "*Els notaris, en autoritzar escriptures i en general en instrumentar i intervenir en actes jurídics documentats, hauran de coadjuvar sense percebre remuneració per aques-*

ta tasca en les operacions de recaptació de les càrregues tributàries que per via legislativa vinguin a establir-se sobre els actes jurídics documentats.”

La Cambra de Notaris, que va ser creada per la Llei del notariat i a la qual pertanyen d'ofici tots els notaris que exerceixen al Principat d'Andorra, que en financen el funcionament, té a càrrec el Registre central de disposicions de darreres voluntats, creat per la mateixa Llei del notariat, al qual els notaris comuniquen tots els actes de darrera voluntat que autoritzen, de forma que en el moment de la defunció d'una persona es pot saber amb total certesa quantes disposicions de darrera voluntat va atorgar i quina és la darrera.

De la Cambra de Notaris també depèn l'Arxiu general de protocols, i en relació amb la titularitat dels protocols notariaus l'article 11.3 de la llei estableix que: “3. *Els protocols notariaus pertanyen a l'Estat. Els notaris els conserven, d'acord amb el que preveuen les lleis, sota la seva responsabilitat. 4. Els protocols amb més de 25 anys formen part de l'Arxiu General de Protocols. Cada notari custodia els protocols dels darrers 25 anys i durant el mes de gener ha de traspasar a l'Arxiu General de Protocols el protocol corresponent. 5. El protocol del notari que cessa en el seu càrrec queda sota la custòdia del seu successor. Per mentre no pren possessió el successor, la Cambra de Notaris designa d'immediat un dels seus membres per fer-se càrrec provisionalment de la custòdia del protocol.”*

Cal tenir present que a les notaries i en els protocols notariaus s'han guardat totes les transmissions entre vius i mortis causa d'Andorra, que en conformen la realitat civil i social. Abans de l'entrada en vigor de la Llei del notariat, aquests protocols es transmetien d'un notari al seu successor a mesura que cessava en l'exercici del seu càrrec, a més de ser pràctica corrent que la transmissió es fes a títol oneros i que el nou notari hagués d'endeutar-se per adquirir-los.

La titularitat estatal dels protocols establerta per l'article 11.3 de la Llei del notariat va permetre el traspàs dels protocols dels anteriors notaris a favor de la Cambra de Notaris sense cap contraprestació econòmica. I aquesta mateixa titularitat és la que justifica un conveni de col·laboració signat entre el ministeri d'Interior i la Cambra de Notaris destinat a l'execució de la digitalització i la indexació de tots els protocols dels anteriors notaris.

Aquesta predisposició administrativa per millorar la situació dels protocols notariaus també va ser aconsellada per Antoni Fiter i Rossell quan va escriure: “*Pero ja que per la misericòrdia del Sr., lo Consell, que buy es, ha fet Especial atenció alas Consequencies fatals, que al publich se seguian de tant mala disposició dela Escrivania, y per Consequent ha volgut posar esta en la millor disposició, no plañent gastos, antes sacrificant las sumas y gastos sedeguessen fer, per reducir, y posar aquella en la millor forma, al principal be, que resulta al publich de semblant disposició, volent usar de sos privilegis, y plorant y Escarmentant las falsas ruinas, que se auran seguit, y que se seguiran [...] per averse ocultat, robat, aportat, y esquinsat molts papers [...]*”

Cal dir que malgrat la modernitat de la legislació notarial vigent, el sistema notarial andorrà presenta característiques que desperten la curiositat dels països veïns sobre la seguretat jurídica en les transmissions.

El notari a Andorra actualment fa funcions de registrador de la propietat, i la realitat demostra que la inexistència d'un registre de la propietat en la forma en que està establert en altres països no ha afectat la seguretat jurídica de les transaccions mercantils o immobiliàries, ja que el notari, abans d'atorgar una nova escriptura, comprova, mitjançant la consulta al notari en poder del qual es troba la matriu de l'escriptura (l'original) o a la Cambra de Notaris, la veracitat de la titularitat exhibida i l'existència o la inexistència de càrregues, i posteriorment comunica el canvi que s'hagi produït amb l'escriptura per ell autoritzada.

Aquesta característica del notariat andorrà, en què els seus membres són a més a més registradors, assegura la total confidencialitat de la titularitat dels béns i drets i, per tant, dels documents notariaus, ja que d'acord amb l'article 14 de la llei, *“Només tenen dret a obtenir còpies i certificats dels instruments públics els atorgants, aquells que tenen interès legítim i els causahavents d'uns i altres. El notari no lliurarà còpies ni exhibirà els instruments originals a cap altra persona, llevat que hi hagi un manament judicial.”*

I aquesta és una mostra de l'andorranitat del notariat, que malgrat això cada vegada és més internacional. I prova d'això és que després d'un examen acurat del règim de drets i llibertats i del marc legal establert per la Constitució, així com a la vista de la normativa notarial vigent, el notariat andorrà va ser admès com a membre de l'Associació Internacional del Notariat Llatí, del qual formen part els països més desenvolupats del món, i on va coincidir amb l'accés de la República de la Xina: el país més petit i el més gran hi van accedir al mateix moment.

I amb això finalitza aquesta intervenció i m'acomio amb una frase que també forma part de l'andorranitat: *“fins a Meritxell!”*

Rosa M. Ferràndiz i Esteve,
llicenciada en dret i notària